

Quatre apunts sobre la mandra

Pitu Hernández

RiP

impostos

capserip

08309

cuesderap

l'atorna

En Biel Mesquida se'n va anar de Palafolls rumiant sobre la mandra. Allò que diu en Perejaume del que passa és fruit d'una visió més perspicax que la dels altres, que hem de pararnos-hi a pensar. Tornem-hi: la mandra.

A la sortida de l'exposició del romànic al Mnac hi lleigeixo això: «A tots aquells que desitgen evitar i sotmetre la mandra de la ment i la pèrdua de l'esperit amb l'ocupació profitosa de les mans i la contemplació delitosa de les coses noves.» Teòfil, *De diversis artibus*, s. XII. Me'n vaig amb la idea que la mandra (de la ment) és una enemiga que cal evitar o sotmetre, i que el remei és el treball (manual) i una contemplació amb molt de moviment, «la contemplació delitosa de les coses noves».

Ara tinc a les mans el relat *Bartleby, l'escrivent* (Herman Melville, 1853), una edició de butxaca traduïda per Miquel DescLOT. A la pàgina vint-i-quatre s'hi lleigeix la primera negativa del personatge a fer una feina que li encomana el seu cap: «Preferiria no fer-ho», diu. No és que Bartleby fos un copista mandrós: en el relat se'ns fa saber que «al començament, Bartleby va fer una quantitat extraordinària de còpies. Com si arrossegues una vella fam de copiar el que fos, semblava endrapar els documents. Ni descansava per pair-los.» Però un dia, sense més ni més, sense una passió, sense una contrarietat, sense un disgust que pogués ser-ne la causa, Bartleby decideix deixar d'obeir. Durant un temps continua estant ocupat; més endavant, ja no. Però no marxa pas del despatx. Hi viu. Fins que el seu cap decideix fer-lo fora. Sense èxit. És el cap qui acaba marxant, i tota l'oficina, a un altre edifici. Bartleby acaba sent una mena d'indigent. Se l'enduen a la presó. El seu cap el va a visitar un parell de cops. El segon dia se'l troba estès a terra al costat del mur de la presó, amb els ulls oberts i vidriosos, mort. Al final del relat se'ns diu que sembla a ser que durant un temps Bartleby havia treballat en un departament de correus que s'ocupava de les cartes retornades sense remitent, cartes mortes. L'última frase del llibre és com una sentència final de l'autor: «Ah, Bartleby! Ah, humanitat!» Melville va escriure-ho el 1853, trenta anys abans del naixement de Kafka.

M'he quedat pensant si el «preferiria no fer-ho» de Bartleby, de conseqüències funestes, té alguna cosa a veure amb la mandra. Diria que no. Ho relaciono més aviat amb la idea d'en Perejaume del deixar de fer.

Decideixo ajornar la reflexió sobre la mandra per un altre moment. Agafo un llibre de narracions breus d'un escriptor de Lloret, *Un ciri a la processó*, d'Esteve Fàbregas, amb dibuixos de Cesc. Una de les narracions, escrita amb motiu del vint-i-

cinquè aniversari del turisme a la Costa Brava (1975), es titula «La pedra filosofal». En aquest text el narrador visita un malalt a l'«Establiment» (el manicomi) i se'l troba que s'ha quedat adormit escrivint. I de seguida sabem què diuen aquells fulls escrits. Parlen del turisme i de la «profitosa» badoqueria de la gent del país: «Diuen que l'any darrer van visitar Espanya més de trenta milions de turistes, i que l'any vinent n'esperen més. Aquest país, que no ha aconseguit redimir-se de la pobresa i l'endarreriment per l'agricultura, la indústria, la conquesta de mercats, l'estudi o la investigació, sembla que ha trobat 'el seu camí' en el turisme de masses. Ja hi ocupa com a centre receptor, un dels primers llocs del món. Per què? No n'hi ha prou a repetir que la ramada turística ens va envair per la seva saó, sense apellar-la; que si el clima, l'emplaçament geogràfic, el paisatge, el tipisme, la barator... Hi podia haver igualment tot això, i també un poble atrafegat, industrialitzat, de sòlida economia, poc propici a rebre a trompons els forasters i a ocupar-se'n. I no fou així: fou a l'inrevés. Tal volta en aquesta característica del poble espanyol rau, en principi —amb les innegables excepcions— una de les raons principals de l'èxit. Per poder atendre bé els turistes, per poder-s'hi dedicar amb eficàcia, cal temps lliure, es necessita precisament allò que a la pell de brau ja era habitual: no fer res.»

«Que ningú no s'ofengui; 'no fer res', en aquest sentit, vol dir 'fer molt', encara que persones exigents i pobles tecnificats, esclaus dels llibres i de les màquines, opinin el contrari, com és natural: l'home servicial amb tothom no perdona fàcilment el qui no s'escabella a servir-lo quan l'ha de menester, i els qui es passen la vida entaforats a les fàbriques i a les aules, als laboratoris i a les biblioteques, treballant a esclat de mort, pendants del rellotge, del capatàs o del professor, no comprenen que un poble pugui anar endavant xerrant per les cantonades.»

Deixo el llibre d'Esteve Fàbregas perquè ara ja la meva confusió és total. La idea del personatge de «La pedra filosofal» és que la badoqueria ens va fer anar endavant. Trenta-tres anys després hem vist que el turisme és un gran bé i és un gran mal, com el que en va fer possible l'èxit: la badoqueria, el «no fer res», l'anar xerrant per les cantonades. ¿La mandra i el turisme són u?

¿Què deu voler dir exactament en Perejaume quan parla de mandra? En Biel Mesquida se'n va anar a dormir preocupat perquè no acabàvem de treure'n l'aigua clara. ¿Mandra de fer obra?, ¿mandra del públic de 'rendir-se' sense peròs davant d'una gran obra?, ¿mandra del públic de voler fer de públic?

